

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Бианка Иванова Станкова на тема:

Нагласи към храненето и суплементацията на деца със специални образователни потребности.

област на висше образование „Педагогика“

професионално направление „Педагогически науки“

докторска програма „Специална педагогика“

Рецензент: проф. д-р Катерина Караджова

Със заповед РД 38-619 от 30.10.2024 г. от Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процеса за защита на дисертационния труд на тема: **Нагласи към храненето и суплементацията на деца със специални образователни потребности.**

Автор на дисертационния труд е Бианка Иванова Станкова - докторант в редовна форма на обучение към катедра „Специална педагогика“ на Факултета по науки за образование и изкуства (ФНОИ) с научен ръководител проф. д-р Емилия Евгениева.

Госпожа Бианка Станкова има над 15 години трудов стаж като магистър - фармацевт. Завършила е Фармацевтичния факултет на Медицинския университет, град София. Образованието, което е получила, както и практическия опит, който притежава като фармацевт са една добра основа за организиране, консултиране и анализиране на въпроси, свързани с храненето и суплементацията на деца със специални образователни потребности (по-нататък: ДСОП).

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели

Въпросите, свързани с храненето, хранителния режим и суплементацията на ДСОП, както и тяхното влияние върху появата и възможностите за терапия на едно или друго нарушение винаги са вълнували родители, учители, медицински и социални работници.

Нездравословният начин на хранене може да провокира редица заболявания и да повлияе негативно върху физическото и когнитивното функциониране на децата. Това на практика обуславя необходимостта от иницирането на промени в храненето на децата и създаването на положителни хранителни навици. Търсенето и намирането на система от мерки, чрез които да се повлияе върху констатираните дефицити у ДСОП безспорно е много съществена иновация и предпоставка за написването на сериозен, актуален и значим труд.

Познаване на проблема

Дисертационният труд има класическа структура. Той е разработен върху 207 стандартни компютърни страници включва увод, три глави, изводи и препоръки, приноси на дисертационния труд, заключение, списък на използваната литература и приложение. Текстовата част е представена от 174 страници, 21 графики и 12 фигури. Списъкът на използваната литература включва 181 заглавия и 21 интернет ресурса.

Още в увода в светлината на световните и националните изследвания се обосновава актуалността на проблема за храненето и суплементацията и тяхната роля за преодоляването на редица заболявания. Тук се визира необходимостта от реализирането на дейности, свързани със здравето и здравословното хранене, които в момента са недостатъчни. Показателен в това отношение е факта, че към момента на изследването липсват методически насоки за изискванията, които трябва да се спазват при хранене на ДСОП.

Първата глава е теоретичен анализ на автори и теоретични интерпретации, имащи отношение към дисертационния труд. Тук се прави обстоен теоретичен анализ на въпроси, свързани с:

- Деца със специални образователни потребности и специфики, свързани с храненето им;
- Международни, европейски и национални документи, инициативи и добри практики;
- Формиране на хранителна култура през призмата на учебното съдържание.

Достъпно, лаконично и точно са показани спецификите на част от ДСОП, при които храненето има значение за тяхното развитие. Това са децата с разстройство от

аутистичния спектър, деца с дефицит на внимание и хиперактивност, деца със специфични нарушения в ученето, деца с диспраксия и деца със синдром на Даун.

Компетентно и професионално се представят факторите, под влиянието на които се променят традиционните нагласи към храненето и хранителните добавки (суплементи), лансира се идеята, че понякога минимален недостиг на определен химичен елемент, например желязо може да повлияе негативно както върху имунната система, така и върху качеството на когнитивното функциониране на детето със СОП.

В процеса на тези анализи авторката умело включва част от националните проучвания и анализи по отношение на храненето и суплементите, като ги обвързва с превенцията на хроничните заболявания и формирането на хранителна култура чрез учебното съдържание на някои от учебните предмети.

Във втората глава се представя дизайна на експерименталното изследване.

Обектът, предметът, целта (4 подцели) и задачите (9) са научно обосновани и много добре описани, а хипотезите на брой 3 са логическо следствие от тях.

Смятам, че хипотезите са перфектно формулирани и отразяват напълно научните търсения и интерпретации на авторката по отношение на предложената от нея концептуална схема и нагласите на студентите и педагогическите специалисти.

Тук искам да вметна, че професионалният профил на г-жа Станкова, както и нейният дългогодишен опит в областта на фармацевтиката оказват позитивно влияние върху прецизността и обективността на нейната изследователска програма и качеството на последвалите ги интерпретации.

Методика на изследване

Използваната методика е добре подбрана и адекватна на поставените цел и задачи. Поетапността в експерименталното изследване: подготвителен (констатиращ), основен (изпълнителен) и финален (заключителен) етап позволява да се направи обстоен качествен анализ, а предложеният адаптиран инструмент за оценка и особено статистико-математическите методи реализират количествените интерпретации на първичните данни.

Добро впечатление прави многообхватния и разнороден подбор на изследваните лица. Техният брой е 352, от които студенти 179, а педагогическите специалисти (ресурсни и начални учители, психолози, логопеди, терапевти и др.), подпомагащи обучението на ДСОП – 173.

Положителен момент на дисертацията е разработеният изследователски инструментариум. Той е авторски, адаптиран и ориентиран към отделните целеви групи.

Категорично смятам, че използваната експериментална методика е адекватна на поставените цел, задачи и хипотеза на изследването.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Един от най-стойностните моменти в дисертационния труд е третата глава. Тук се прави цялостен анализ на получените първични данни. Анализът се прави по отношение на отделните въпроси в анкетата. Първичните данни за отделните променливи са онагледени с таблици (21) и фигури (12), което позволява да се визуализират експерименталните интерпретации.

Авторката анализира поотделно анкетите на студентите и педагогическите специалисти. В резултат на това се предлага концептуална схема за повишаване на информираността по отношение на здравословното и балансирано хранене чрез формите на общата и на допълнителната подкрепа. Тази схема дава възможност да се повлияе положително на качеството на живот на ДСОП, като се формира активно отношение към тяхното здраве и здравословното хранене.

Смятам, че въпросите в анкетата са информативни, подбрани коректно, а резултатите могат да се използват като ориентир за формиране на положителни нагласи към здравословното хранене и суплементите.

В процеса на експерименталното изследване и последвалите анализи се потвърждават и трите формулирани хипотези, обхващащи твърдението, че студентите нямат необходимата информация относно храненето и суплементацията, а учителите имат положителна нагласа относно включване в учебния план на теми, свързани със здравословното хранене. В допълнение към споменатото, докторантката успява да формулира концептуална схема, стимулираща използването на хранителни суплементи при децата със СОП.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам реалността на описаните приноси. Г-жа Бианка Станкова ги е обособила като научно-теоретични и научно-приложни. Те са дадени в обобщен вид, но очертават контурите и ползите от формирането на култура за здравословно хранене и суплементация. Ще се опитам да формулирам и аз някои от тях по начин, по който ги виждам и оценявам:

1. Многообхватност и разнопосоченост на анализите. Авторката прави пълен анализ на резултатите от проведения експеримент по посока на всички променливи, включени в изследването. Тук визирам качествените анализи, сравнителните интерпретации, които включват сравняване на изследваните параметри за различните групи изследвани лица, и прецизния математико-статистически анализ;

2. Проведеното изследване променя ценностната система по посока на нагласите, свързани със здравословното хранене на ДСОП;

3. Обосноваване на необходимостта от включването в учебните планове и програми на нови теми, които да подпомагат формирането на адекватна култура на хранене при ДСОП;

4. Призив за включването в учебните планове на дисциплини, които да подпомагат формирането на адекватна култура на хранене при ДСОП;

5. Предложената концептуална схема може да бъде интерпретирана като нов интерактивен модел на обучение, чрез който се създават предпоставки за развитие на креативността, емоционалността, социалните умения на ДСОП и се лансират нови стратегии за решаването на различни житейски ситуации;

Преценка на публикациите

Бианка Станкова има 4 публикации, свързани с дисертационната тема. Две са в съавторство и две са самостоятелни.

Като форма, брой, съдържание, те отговарят на изискванията за допускане до публична защита. Събраните наукометрични показатели (80 точки) отговарят на минималните национални изисквания за допускане до защита.

Препоръки и въпроси:

1. Възможно ли е авторката да разшири своето изследване и включи не само децата, но и бременните жени, защото много от дефицитите на майката могат да се предадат и на детето?
2. Популяризиране на резултатите от изследването и трасиране пътя на една нова ценност, а именно необходимостта от здравословно хранене и употреба на суплементи. Препоръка за публикация на експерименталните анализи и резултати.
3. В перспективен план да се очертаят, систематизират и популяризират дейностите, имащи отношение към формирането на здравословна култура на хранене, като се започне от семейството, детската градина, училището и т.н.

Автореферат

Авторефератът е разработен върху 62 страници и представя в лаконичен вид разработената дисертация. Той е оформен според изискванията и отразява точно и обективно както теоретичните анализи, така и експерименталните интерпретации, направени в дисертационния труд.

Заключение:

Въз основа на всичко описано и анализирано в моята рецензия предлагам на г-жа Бианка Станкова да бъде открита процедура за допускане до публична защита.

15.12.2024 г.

Автор на рецензията:

проф. д-р Катерина Караджова